

МОНГОЛБАНК
МОНГОЛ УЛСЫН ТӨВ БАНК

УУЛ УУРХАЙН БУС ЭКСПОРТЫН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ, САНХҮҮЖИЛТ

Судалгаа, Статистикийн газрын
Судалгааны хэлтсийн захирал Б.Дуламзаяа

2025.11.17

I. УУЛ УУРХАЙН БУС САЛБАРЫН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

Уул уурхайн бус салбарын ач холбогдол

94,041

ААН үйл ажиллагаа явуулж байна.

2024 оны III улирлын байдлаар

27.8 их наяд ₮

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүний 87%-ийг бүрдүүлж байна.

2024 оны байдлаар

1,046,238

Нийт ажиллах хүчний 75%-г бүрдүүлж байна.

*Тайлбар: Уул уурхай, Төрийн удирдлага, боловсрол, хүний эрүүл мэндийн үйл ажиллагааны салбарыг хассанаар ажиллагсдын тоогоор жигнэн тооцсон болно (2025.II).

2,426 мян ₮

Сарын дундаж цалин уул уурхайн салбарынхаас **2.4 дахин бага** байна.

*Тайлбар: Уул уурхай, Төрийн удирдлага, боловсрол, хүний эрүүл мэндийн болон ОУБ-н үйл ажиллагаа зэрэг салбарыг хасах ажиллагсдын тоогоор жигнэн тооцсон болно (2025.II).

21.8 сая ₮

УУБ салбарын бүтээмж **улсын дундажаас бага** байна.

2024 оны байдлаар

1,130 сая \$

Нийт экспортын 7.2%-ийг бүрдүүлдэг

2024 оны байдлаар

14.6 их наяд ₮

Хувийн хэвшилд банкнаас олгосон нийт зээлийн үлдэгдлийн 88% болж байна.

2024 оны III улирлын байдлаар

8,446 сая \$

Нийт ГШХО-ын 25%, уул уурхайн салбарынхаас **3.1 дахин бага** байна.

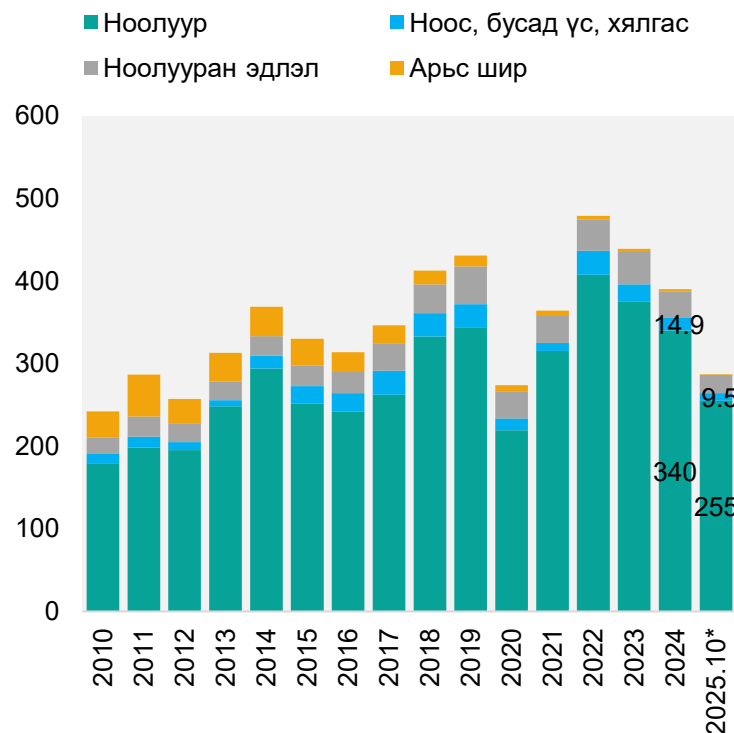
2024 оны III улирлын байдлаар

I. УУЛ УУРХАЙН БУС САЛБАРЫН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

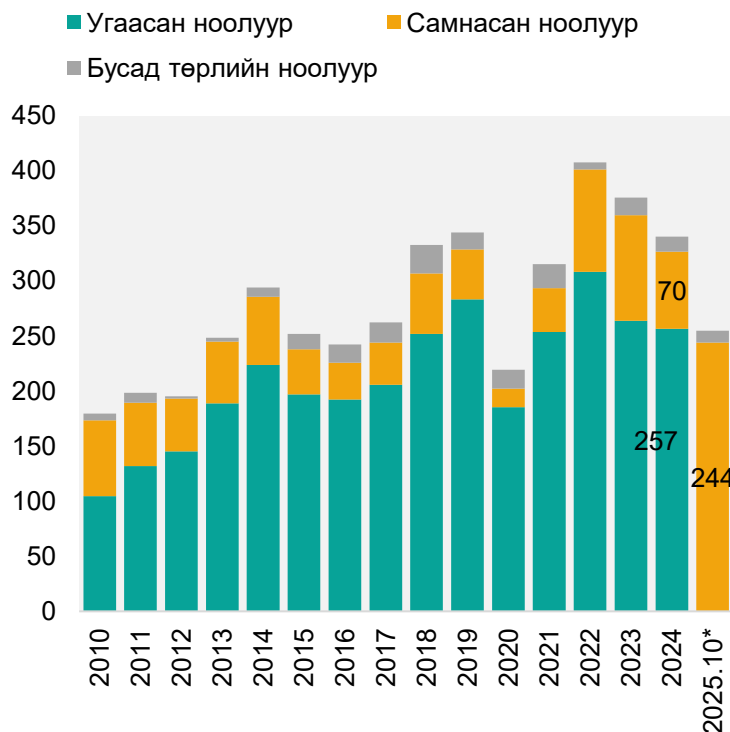
Уул уурхайн бус салбарын экспорт

Зураг 1. Уул уурхайн бус экспортын бүтэц, гол нэр төрлөөр, сая ам.доллар

Эх сурвалж: Гаалийн ерөнхий газар

Зураг 2. Ноолуурын экспорт, нэр төрлөөр, сая ам.доллар

Эх сурвалж: Гаалийн ерөнхий газар

- Ноолуур, ноолууран эдлэл, ноос, бусад үс хялгас болон арьс ширний нийт экспорт нь уул уурхайн бус экспортын 35% орчмыг тайлбарладаг.
- Жилд дунджаар **400 орчим сая ам.долларын экспорт** хийдэг.
- 2022 онд батлагдсан ноолуурын техникийн зохицуулалт 2025.02.01 өдрөөс хэрэгжиж эхэлснээр ноолуурын экспортын боловсруулалтыг нэг шат ахиуллаа.

I. УУЛ УУРХАЙН БУС САЛБАРЫН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

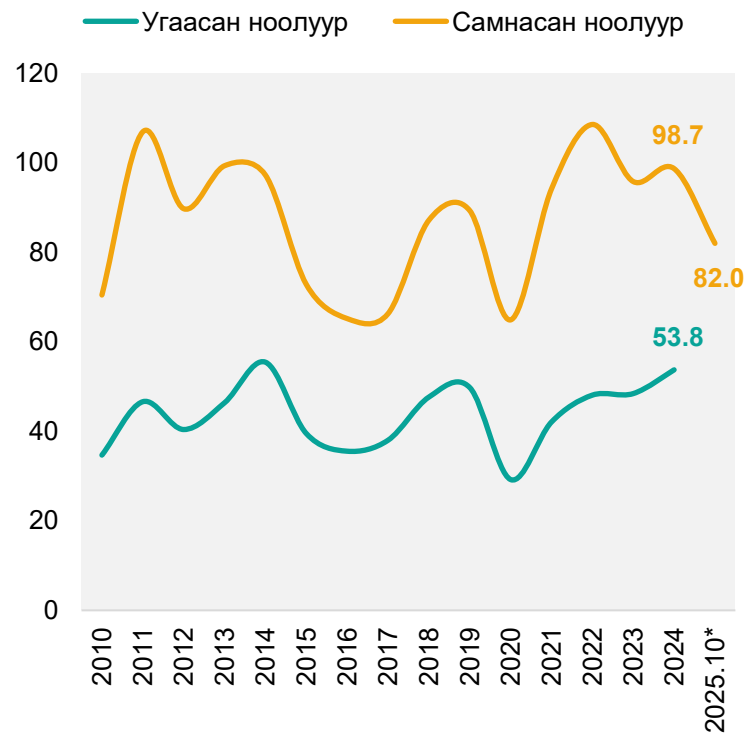
Ноолуурын экспорт

Зураг 3. Ноолуурын экспортын биет хэмжээ, нэр төрлөөр, мян.тонн

Эх сурвалж: Гаалийн ерөнхий газар

Зураг 4. Ноолуурын экспортын хилийн үнэ, нэр төрлөөр, ам.доллар/кг

Эх сурвалж: Гаалийн ерөнхий газар

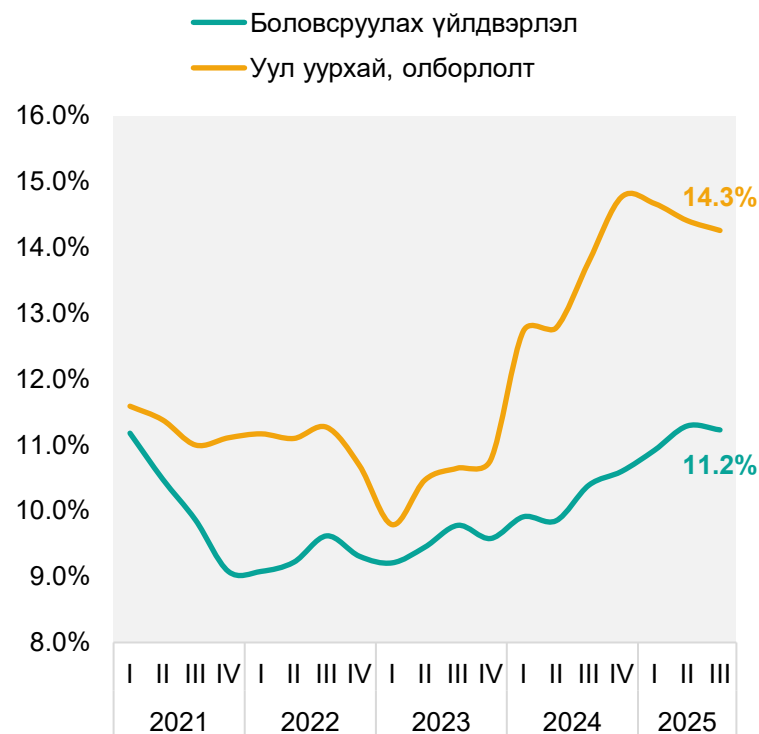
- Ноолуураа угаасан байдлаар голлон экспортолж байв.
- 2025 оны 2-р сараас эхлэн ноолуурын экспортын техникийн зохицуулалт хэрэгжиж эхэлснээр самнасан байдлаар ноолуур экспортолж байна.
- Самнасан ноолуурын хилийн үнэ угаасан ноолуураас 1.8 дахин үнэтэй байдаг.

I. УУЛ УУРХАЙН БУС САЛБАРЫН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

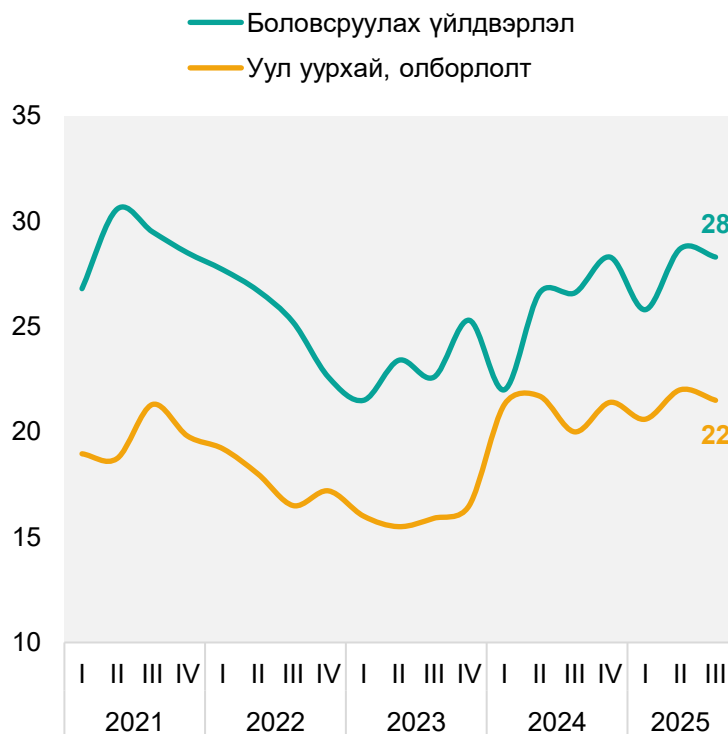
Салбарын санхүүжилтийн нөхцөл

Зураг 5. Үлдэгдэл зээлийн жигнэсэн дундаж хүү, жилээр

Эх сурвалж: Монголбанк

Зураг 6. Үлдэгдэл зээлийн жигнэсэн дундаж хугацаа, сараар

Эх сурвалж: Монголбанк

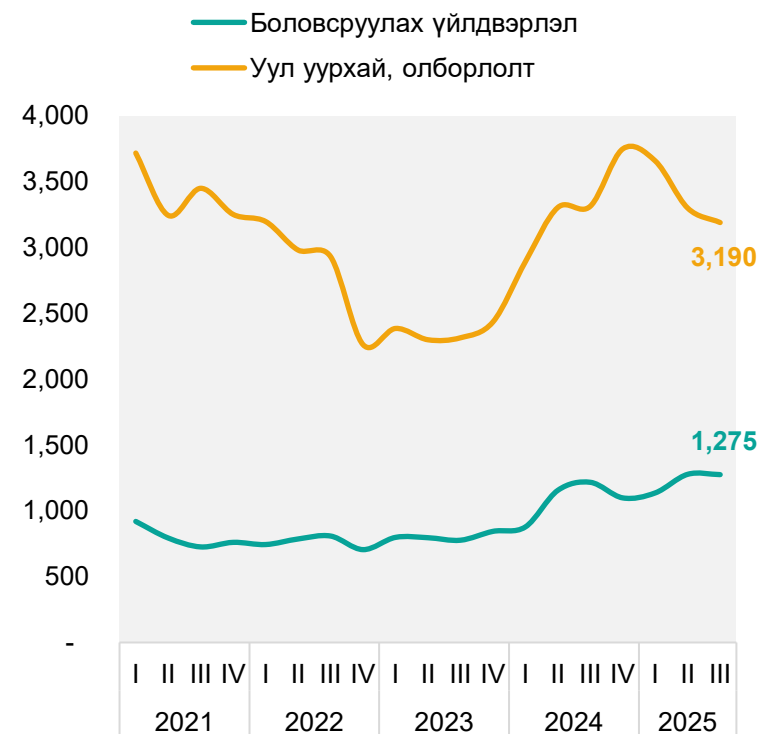
- Боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбар нь дунджаар **11.2 хувийн** жилийн хүүтэй, **28 сарын хугацаатай** зээлийн нөхцөлтэй байна.
- Дотоод санхүүжилтийн нөхцөлийг уул уурхайн салбартай харьцуулахад илүү бага хувийн хүүтэй, урт хугацаатай буюу санхүүжилтийн нөхцөл **харьцангуй таатай** байна.

I. УУЛ УУРХАЙН БУС САЛБАРЫН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

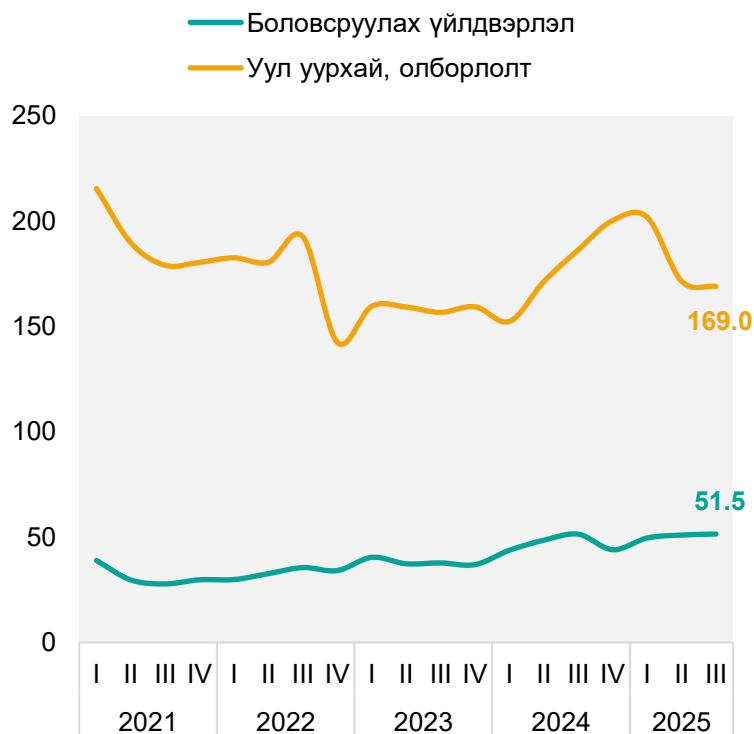
Салбарын санхүүжилтийн нөхцөл

Зураг 7. Нэгж зээлдэгчид ногдох зээлийн дүн, сая ₮

Эх сурвалж: Монголбанк

Зураг 8. Зээлдэгчийн сарын дундаж төлбөр, сая ₮

Эх сурвалж: Монголбанк

- Боловсруулах үйлдвэрлэлийн зээлийн дансны тоо 2025.III улирлын байдлаар **1,995** байна.
- Тус салбарын нэгж зээлдэгчид ногдох зээлийн дүн ойролцоогоор **1,275 сая төгрөг** болдог.
- Зээлийн сарын дундаж төлбөр нь **51.5 сая төгрөг** буюу уул уурхайн салбарын төлбөрөөс 3.3 дахин бага байдаг.

I. УУЛ УУРХАЙН БУС САЛБАРЫН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

Сүүлийн жилүүдэд салбарт авч хэрэгжүүлсэн зарим арга хэмжээний тойм

I. УУЛ УУРХАЙН БУС САЛБАРЫН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

Репо санхүүжилт

Зураг 9. Репо санхүүжилтийн дүн, салбараар

№	Эдийн засгийн үйл ажиллагааны салбар	Нийт олгосон дүн, тэрбум ₮	Зээлдэгчийн тоо
1	Бөөний болон жижиглэнгийн худалдаа	669.6	1,843
2	Боловсруулах үйлдвэрлэл	221.7	284
3	Үйлчилгээний бусад үйл ажиллагаа	127.9	542
4	Барилга	50.2	166
5	Зочид буудал, үйлчилгээ	54.5	151
6	Өрхийн үйлдвэрлэл	44.7	409
7	Эрүүл мэнд	65.1	168
8	Тээвэр, агуулах	45.0	205
9	Үл хөдлөх хөрөнгө	31.5	76
10	Бусад	102.9	237
Нийт дүн		1,419.2	4,103

- 2020 оны 4 дүгээр улиралд анх репо санхүүжилт нэвтрүүлсэн.
- ЖДҮ, уул уурхайн бус экспортын салбарт чиглэж байв.
- 2021 оноос үйлчилгээ, боловсруулах үйлдвэрлэл, худалдаа, 2022 оноос нөөцийн мах бэлтгэл, эмнэлгийн хэрэгслийн салбарыг хамруулсан.
- 2025 оны 9-р сарын байдлаар нийт **4,103 зээлдэгчид 1,419 тэрбум төгрөгийн** санхүүжилт банкаар дамжуулан олгоод байна.
- Ноос, ноолуур боловсруулах үйлдвэрлэл, түүний түүхий эд бэлтгэлд зориулж **16 зээлдэгчид 42.4 тэрбум төгрөгийн** санхүүжилт олгосон.
- 2025.10.31-ны байдлаар 1 зээлдэгч дунджаар **408 сая төгрөгийн зээлийн үлдэгдэлтэй** байна.

Эх сурвалж: Монголбанк

I. УУЛ УУРХАЙН БУС САЛБАРЫН НӨХЦӨЛ БАЙДАЛ

“Цагаан-Алт” хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон санхүүжилт

Зураг 10. Зээлийн хүсэлт

171 зээлийн
хүсэлт
шийдвэрлэсэн

Зураг 11. Олгосон санхүүжилт

473.1 тэрбум
төгрөгийн 168
зээл олгосон

Зураг 12. Олгосон санхүүжилт, зээлийн төрлөөр

Эргэлтийн
хөрөнгийн 366.3
тэрбум ₮

Хөрөнгө
оруулалтын 106.8
тэрбум ₮

Зураг 13. Олгосон санхүүжилт, зээлийн зориулалтаар

Ноолуур ,
349

Ноос , 82

Арьс, шир ,
42

Эх сурвалж: Монголбанк, 2025.10.28-ны өдрийн байдлаар

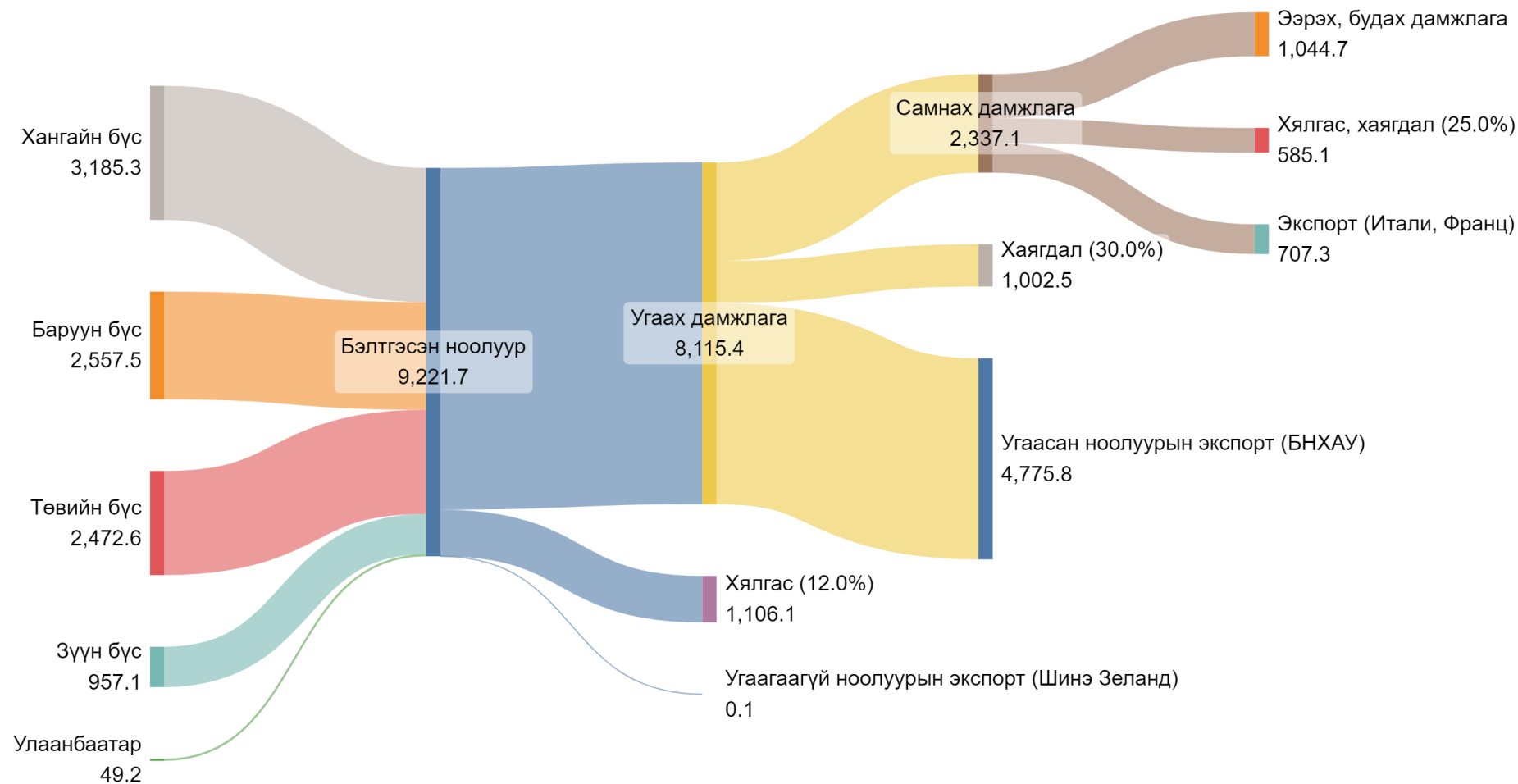
- Нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор 2024.12.23 өдөр ХХААХҮЯ болон арилжааны 10 банк “Ноос, ноолуур, арьс ширний боловсруулах үйлдвэрлэлийг дэмжих эргэлтийн болон хөрөнгө оруулалтын зээл”-ийн санхүүжилтийн гэрээ байгуулсан.
- 2025.10.28-ны байдлаар 876.1 тэрбум төгрөгийн 303 зээлийн хүсэлт ирүүлснээс 171 нь шийдвэрлэгдэж, 168 зээлдэгчид 473 тэрбум төгрөгийн санхүүжилт олгоод байна.

II. НОЛУУР БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН САЛБАР

Ноолуурын боловсруулалт

Зураг 14. Ноолуурын нийлүүлэлтийн урсгал, дамжлага бүрээр, 2024 оны байдлаар, тонн

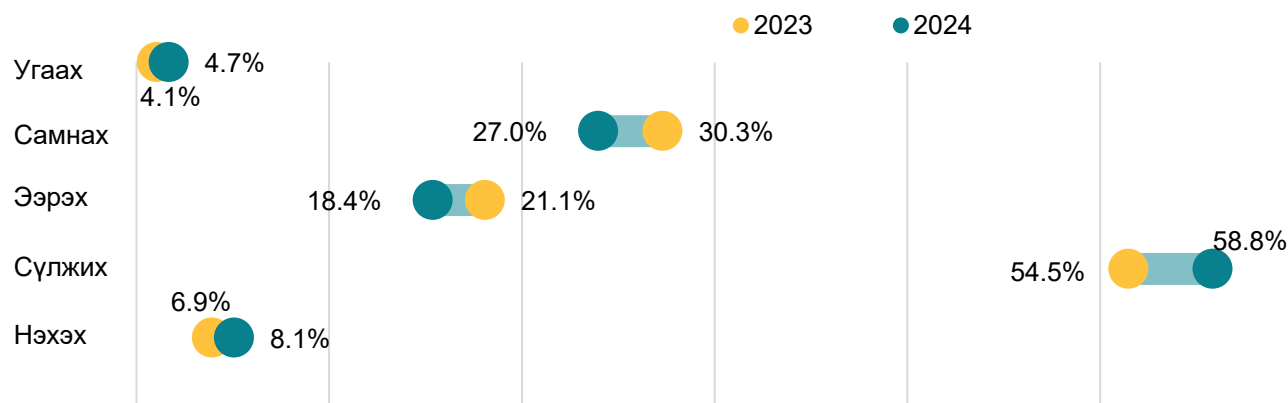
Эх сурвалж: Судлаачийн тооцоолол, ҮСХ, ГЕГ

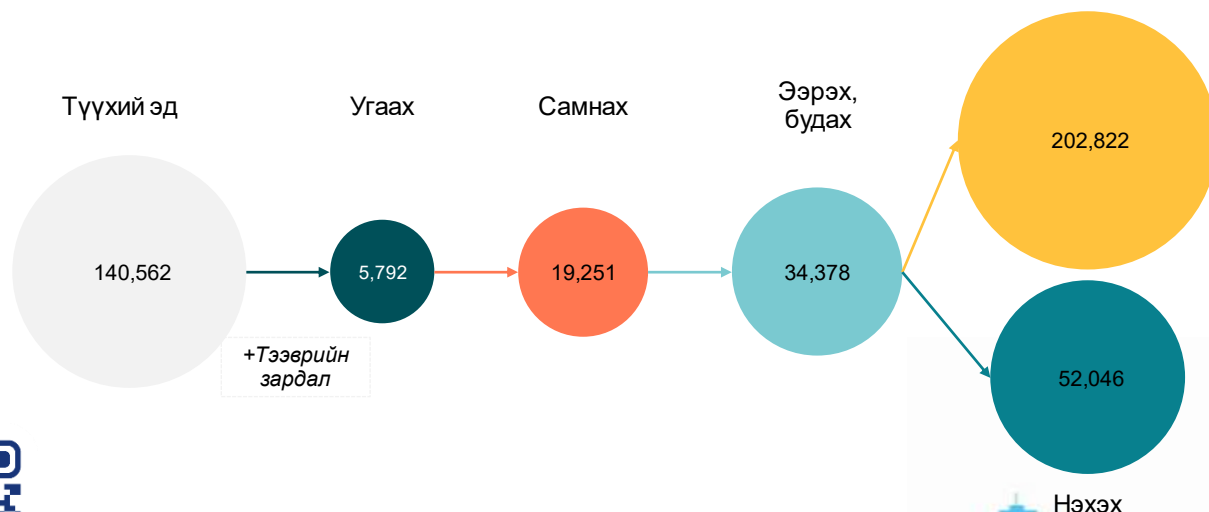
II. НООЛУУР БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН САЛБАР

Түүвэр судалгааны үр дүн

Зураг 15. Ноолуурын үйлдвэрлэлийн нийт хүчин чадлын ашиглалт

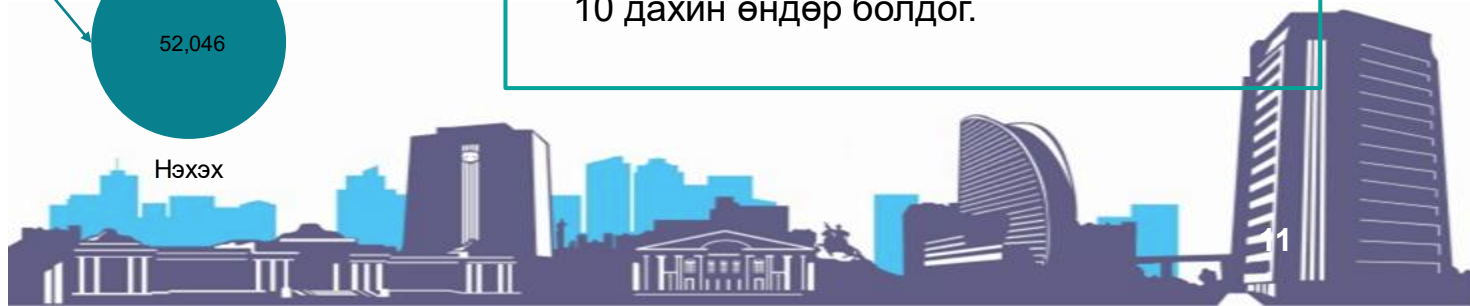

Зураг 16. Ноолууран бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн нэгжийн өртөг, 2024 оны байдлаар, ₮

- Түүвэр судалгаанд нийт **39 ААН оролцсон** бөгөөд үүнээс ноолуур гүн боловсруулах үйлдвэр 4, сүлжмэлийн 26, нэхэх, ээрэх 2, самнах, угаах зэрэг анхан шатны боловсруулалт хийдэг 7 үйлдвэр оролцсон.
- Эдгээр ААН-үүд нь салбарын нийт **борлуулалтын 70%**, хөрөнгийн 82%, өр төлбөрийн 85%-ийг бүрдүүлдэг.
- Боловсруулалтын дамжлага бүрээр суурилагдсан хүчин чадал хангалттай буюу ашиглалтын хувьд сүлжих дамжлага хамгийн өндөр байна.
- Ноолуурыг эцсийн бүтээгдэхүүн хүртэл боловсруулахад ээрэх болон сүлжих дамжлага хамгийн ихээр нэмүү өртөг шингэж байна.
- Анхан шатны боловсруулалтын өртгөөс 10 дахин өндөр болдог.

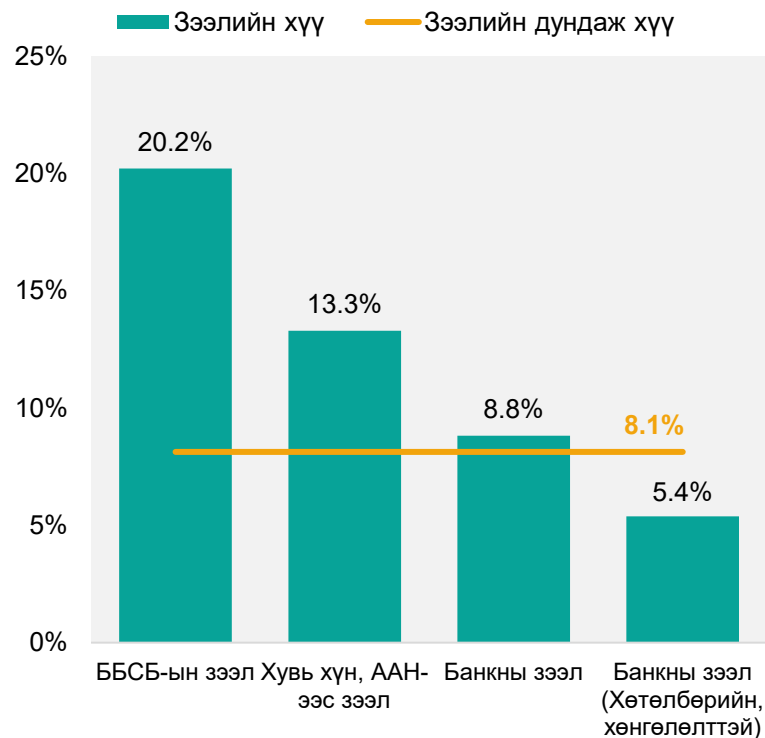
Эх сурвалж: “Ноолуурын салбарын үйлдвэрлэл, санхүүжилтийн дэлгэрэнгүй судалгаа” Монголбанк

II. НООЛУУР БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН САЛБАР

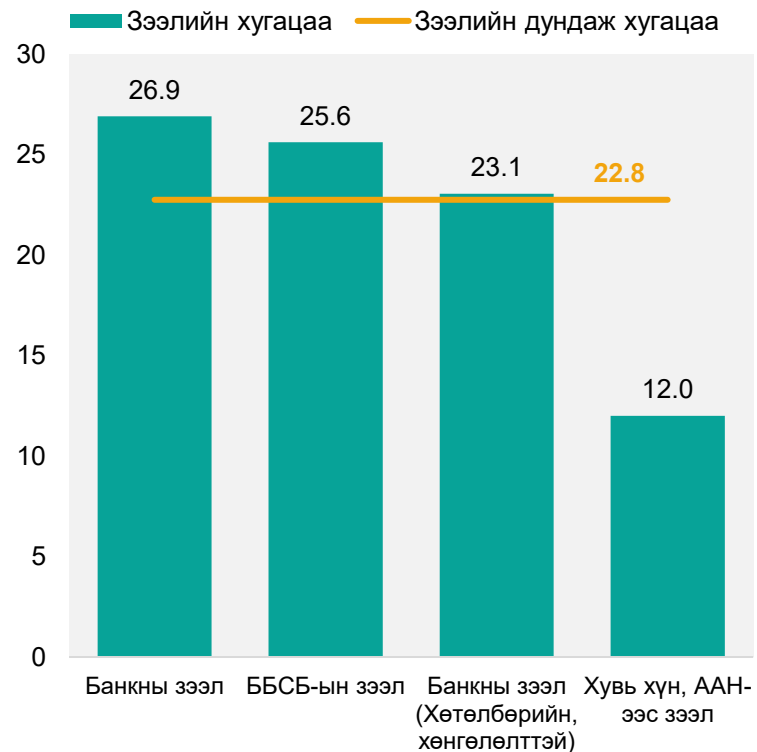
Түүвэр судалгааны үр дүн

Зураг 17. Салбарын ААН-үүдийн зээлийн хүү, жилээр

Эх сурвалж: “Ноолуурын салбарын үйлдвэрлэл, санхүүжилтийн дэлгэрэнгүй судалгаа” Монголбанк

Зураг 18. Салбарын ААН-үүдийн зээлийн хугацаа, сараар

Эх сурвалж: “Ноолуурын салбарын үйлдвэрлэл, санхүүжилтийн дэлгэрэнгүй судалгаа” Монголбанк

- Ноолуурын салбарын аж ахуйн нэгжүүд дунджаар **8.1 хувийн хүүтэй, 23 сарын хугацаатай** зээлийн нөхцөлтэй байна.
- Эдгээр аж ахуйн нэгжүүд нь дунджаар 4.9 тэрбум төгрөгийн зээлийн үлдэгдэлтэй байна.
- Сард дунджаар **234 сая төгрөгийн зээл төлж** байна.

II. НООЛУУР БОЛОВСРУУЛАХ ҮЙЛДВЭРЛЭЛИЙН САЛБАР

Түүвэр судалгааны үр дүн

Зураг 19. Үйл ажиллагаа явуулахад тулгарч буй бэрхшээл

Эх сурвалж: “Ноолуурын салбарын үйлдвэрлэл, санхүүжилтийн дэлгэрэнгүй судалгаа” Монголбанк

- Ноолуурын салбарын аж ахуйн нэгжүүдийн хувьд үйл ажиллагаа явуулахад тулгарч буй бэрхшээлээр эргэлтийн хөрөнгийн дутагдал, хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтийн дутагдал зэрэг санхүүгийн бэрхшээлийг нэрлэж байна.
- Мөн ажиллах хүчний хомсдол болон эдийн засгийн тодорхой бус байдал нь үйл ажиллагаанд саад учруулж байна.

III. ДҮГНЭЛТ

- Уул уурхайн салбарын хамаарлыг бууруулах, эдийн засгийг төрөлжүүлэх, ажиллах хүчин болон нэмүү өртөг шингээх байдлаар уул уурхайн бус, хөнгөн үйлдвэрийн салбар нь ихээхэн ач холбогдолтой.
- Ноолуур, ноолууран эдлэл, ноос, бусад үс хялгас, арьс, шир зэрэг малын гаралтай хөдөө аж ахуйн түүхий эд, түүнийг боловсруулсан бүтээгдэхүүний экспорт уул уурхайн бус экспортын голлох хэсгийг бүрдүүлдэг.
- Эдгээр нэр төрлийн бүтээгдэхүүний экспортоос жилд дунджаар **400 орчим сая ам.доллар** олж байна.
- Боловсруулах үйлдвэрлэлийн салбарын **санхүүжилтийн нөхцөл харьцангуй таатай** байх хэдий ч хэмжээний хувьд бага байна.
- Бэлтгэсэн ноолуурын дийлэнх нь боловсруулалт багатайгаар экспортод гардаг бөгөөд дөнгөж **8.4 хувь нь эцсийн бүтээгдэхүүний боловсруулалтад орж** байна.
- Ноос, ноолуурын боловсруулалтыг нэмэгдүүлж, эцсийн бүтээгдэхүүн болгож экспортод гаргаснаар **одоогийн орлогыг 3-4 дахин нэмэгдүүлэх боломжтой** байна.

АНХААРЛ ХАНДУУЛСАНД БАЯРЛАЛАА

